

Uitgelicht

Het Wander Beekes orgel in de Oude Kerk van Naaldwijk

In 1831 voltooidde de Utrechtse orgelmaker Wander Beekes (1794 –1838) zijn grootste opus voor de Oude Kerk van Naaldwijk. Het instrument telde tweeëntwintig registers verdeeld over Hoofdwerk en Bovenwerk en aangehangen pedaal. De windvoorziening bestond uit vier spaanbalgen.

Pas een eindje in de twintigste eeuw vonden de eerste grotere reparaties plaats, in 1910 door Standaard en in 1924 door Walcker (Ludwigsburg). In 1933 demonteerde Standaard het orgel vanwege een grootscheepse kerkrestauratie en plaatste het twee jaar later terug. Daarbij werd het aantal balgen gehalveerd en gesitueerd in de toren, schuin boven het orgel. De dispositie had op dat moment al veranderingen ondergaan.

In 1940 werkte H. Vermeulen (Rotterdam) aan het orgel, onder meer aan de claviatuur en tractuur, ook kwam er een pneumatische geregeerd vrij pedaal en veranderde de registerbezetting opnieuw. In 1975 vond een grote technische restauratie plaats door Verschueren (destijds Heythuysen) waarbij ook de dispositie van Beekes werd hersteld. Het Pedaal van Vermeulen maakte plaats voor een nieuw mechanisch geregeerd Pedaal met een Subbas, Bazuin en Trompet 4'. In 1982 en 2008 is gewerkt aan het schilderwerk van het orgel, in dat laatste jaar voerde Verschueren kleiner herstel uit.

Vijftig jaar na deze laatste grote restauratie was het orgel aan grote onderhoudswerken toe. Deze worden op dit moment uitgevoerd door Verschueren (Ittervoort). Belangrijke aandachtspunten zijn de sterk versleten tractuur en de claviatuur. De toetsen van 1940 worden vervangen door nieuwe. Verder wordt het pijpwerk schoongemaakt en waar nodig hersteld. De tongwerken ondergaan technische verbetering naar huidige inzichten. Verschueren voorziet de twee spaanbalgen van Beekes geheel van nieuw leer en herzielt de kanalisatie tussen balgen en orgelkas. Besloten is om het Pedaal van 1975 een separate windvoorziening te geven met een eigen windmotor en kleine magazijnbalg. Tegelijk met de werkzaamheden aan het orgel wordt het stucwerk van de torenmuur waartegen het orgel staat aangepakt.

Tekst: C.T. (Cees) van der Poel

Donatie 2026

Bij deze nieuwsbrief ontvangt u een aparte uitnodigingsbrief voor de donatie 2026.

Uw donatie is van groot belang om bij te kunnen dragen aan de restauratie van onze prachtige orgels.

Het blijkt dat veel donateurs het fijn vinden een aparte uitnodigingsbrief te ontvangen. Deze kan dan ook gebruikt worden voor de eigen administratie en/of giftenaftrek voor de belasting.

De minimum donatie is € 25,00, meer mag natuurlijk altijd. Vriendelijk verzoek om uw naam en postcode te vermelden op welke wijze u ook betaalt.

Alvast hartelijk dank voor uw donatie!

B. (Bas) Koster Administratie

Financieel overzicht 2025

Het saldo van 2025 is behoorlijk positief. Vooral door de ontvangst van een aantal erfenissen en legaten.

We willen geen geld oppotten. Daarom heeft het bestuur besloten dat grote ontvangsten in maximaal tien jaar worden uitgekeerd als subsidie. Daarmee gaat onze bijdrage per aanvraag omhoog en werden aan twee projecten extra toezeggingen gedaan (Ootmarsum en Dronryp, zie binnenzijde),

Uiteraard zijn we ook blij met alle donateurs, die kleine of grote en soms meerdere keren per jaar doneren.

Baten

Donaties	€	39.398
Legaten/Erfenissen	€	136.750
Excursies	€	1.670
Overige baten	€	0
Rentebaten	€	<u>10.132</u>
Totaal baten	€	187.950

Lasten

Mailing/verzendingkosten	€	2.475
PR kosten	€	483
Publicaties/nieuwsbrieven	€	991
Excursies	€	1.680
Admi./Verzekering/Bankkosten	€	2.833
Overige kosten	€	<u>2.747</u>
Totaal lasten	€	<u>11.209</u>
-		
Batig saldo	€	176.741
Af: Verstrekte subsidies	€	<u>53.758</u>
Naar reserves	€	<u>122.983</u>

Vermogen op 1 januari 2025 € 334.920

Vermogen op 31 december 2025 € 457.903

G. H. (Gert) van den Brink Penningmeester

Stichting tot behoud van het Nederlandse orgel

Nieuwsbrief voorjaar 2026

Postbus 105 8080 AC Elburg info@sbno.org www.sbno.org Telefoon: 06 - 87 61 49 84
Bankrekening: IBAN NL06 INGB 0003 0927 57

Voorzitter: T.H. (Teun) Copier, Secretaris: J. (Johan) Stolk, Penningmeester: G.H. (Gert) van den Brink
Leden: C.T. (Cees) van der Poel, S. (Sander) van den Houten, Administratie: B. (Bas) Koster

Erevoorzitter: Maarten Seijbel

Van de voorzitter

Elk "vogeltje" zingt zoals het gebekt is.

We kennen allemaal dit spreekwoord nog wel. Het wil zeggen dat een ieder spreekt en handelt zoals dit past bij zijn eigen aard, karakter of achtergrond. Het is ook een spreekwoord dat oproept tot acceptatie van ieders unieke eigenschappen.

En als je "vogeltje" nu eens wijzigt in "orgel"? Volgens mij blijft de strekking van dit spreekwoord ook dan geheel overeind staan.

Er wordt me wel eens gevraagd welk orgel vind je nu het meest mooi en het interessantst? Orgels uit welke periode spreken je het meeste aan? Ik vind het altijd maar lastige vragen.

Elk orgel moet je zien en beoordelen naar de tijd dat deze gebouwd is en dan vervolgens de klankschoonheid onbevungen beluisteren. Een orgel uit de 16^e eeuw klinkt nu eenmaal anders dan een orgel uit de gouden eeuw en weer anders dan een 18^e -eeuws orgel. Zijn ze daarom van minder of van meerwaarde ten opzichte van elkaar? Ik denk van niet!

Onze Stichting tot Behoud van het Nederlandse Orgel wil zich daarom blijven inzetten voor het gehele orgelpallet dat in Nederland te vinden is. Voor eigenaren van historische orgels wordt het financieel steeds lastiger hun instrument verantwoord te laten restaureren. Daarom fijn dat er nog steeds veel donateurs zijn die de stichting willen ondersteunen zodat onze stichting financieel kan bijdragen aan de noodzakelijk restauraties.

Als dank en om u iets van de klankschoonheid van de orgels te laten zien en horen, vinden we het fijn u te gaan ontmoeten op onze jaarlijkse voorjaarsexcursie/donateursdag. In deze nieuwsbrief wordt u daarover verder geïnformeerd. Ook van mijn kant hartelijk welkom!

T. (Teun) Copier Voorzitter

Voorjaarsexcursie/donateursdag 2026

Omdat Leiden helaas om diverse redenen moest afvallen gaat de traditionele voorjaarsexcursie dit jaar drie belangrijke orgels van de orgelmaker F.C. Smits (1800-1876). Dit mede naar aanleiding van het fraaie boek dat dit najaar verscheen over Smits (uiteraard tijdens de excursie nog aan te schaffen).

Op zaterdag 2 mei gaan we een drietal Smits-orgels bezoeken in de Petrus Banden Basiliek te Oirschot (1846), de Martinuskerk te Sint-Oedenrode (1839) en de Petrus Basiliek te Boxtel (1842).

Vanaf NS-station Boxtel is busvervoer beschikbaar. Deze vertrekt om 09.45 uur, bus passagiers moeten dus (ruim) voor deze tijd op het station van Boxtel zijn! De bus staat gereed aan de P&R (west) zijde van het station (Boxteler Baanplein).

De organisten voor deze dag zijn Tannie van Loon, Bert Augustus en Tommy van Doorn.

Het programma luidt:

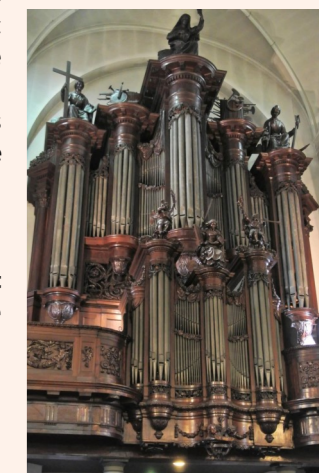
10.00-10.30 uur ontvangst met koffie/thee etc. in de Petrus Banden Basiliek te Oirschot, Markt. Hier wordt het werk van Smits en specifiek het onlangs gerestaureerde orgel uit 1846 toegelicht en door Tannie van Loon bespeeld.

Na vrije tijd voor de lunch (op eigen gelegenheid) in Oirschot, gaan we om 13.15 de bus in en rijden (of met eigen vervoer) naar de Martinuskerk te Sint-Oedenrode, Kerkplein. In deze kerk wordt het Smits-orgel uit 1839 toegelicht en door Bert Augustus bespeeld.

Daarna stappen we weer in de bus (of rijden met eigen vervoer) naar Boxtel, waar we het Smits-orgel in de Petrus Basiliek aan de Oude Kerkstraat, 1842) bezoeken. Het wordt toegelicht en door Tommy van Doorn bespeeld. Na nog koffie/thee te hebben gedronken en te hebben nagepraat wordt deze dag om ca. 17.00 uur besloten (het NS-station Boxtel ligt op loopafstand van de Petrus Basiliek).

Ook niet-donateurs zijn van harte welkom. De deelname prijs voor donateurs is (in verband met gestegen kosten) € 35,00, voor niet-donateurs € 40,00. Aanmelden bij voorkeur op info@sbno.org of telefonisch bij de administratie, Bas Koster (06-8761 4984), onder vermelding van wel/geen donateur, naam, adres en het aantal deelnemers. **Ook vermelden of u van de bus gebruik wilt maken!**

U bent definitief aangemeld na uw betaling op rekening NL06 INGB 0003 0927 57 onder de vermelding van "voorjaars-excursie", aantal personen, naam en adres. Het is ook mogelijk om, na aanmelding, in de Petrus Banden Basiliek te Oirschot te betalen (alleen contant). In deze kerk wordt het programmaboek aan de deelnemers uitgereikt.

Gehonoreerde subsidie aanvragen in het najaar van 2025

Amersfoort - Westerkerk

Het orgel van deze kerk werd in 1883 gemaakt door Pieter Flaes voor de Doopsgezinde kerk te Haarlem. In 1897 heeft een wijziging plaats gevonden door Adema en vanaf 1931 is regelmatig aan het orgel gewerkt door van Leeuwen uit Leiderdorp. In die tijd was de bekende organist/componist Jacob Bijster jarenlang organist van dit orgel.

Toen men in Haarlem plannen maakte om het te vervangen (door het huidige Ahrend & Brunzema orgel) werd het in 1968 verkocht aan de Westerkerk en daar, met vele nodige (en vooral onnodige!) wijzigingen opgebouwd door de Fa. Koch te Apeldoorn.

In die geschonden staat na de plaatsing werd het orgel in 1995-1996 gerestaureerd door Flentrop, na een aanloopperiode waarin aanvankelijk Klaas Bolt als adviseur was betrokken. Hierbij werden alle onderdelen uit 1970/1972 verwijderd en het orgel, voor zover mogelijk, onder advies van Jan Jongepier, weer in de staat van 1883 gebracht.

Nu is groot onderhoud noodzakelijk waarbij vooral de windvoorziening (balg en kanalisatie) aandacht behoeft. Dit zal worden uitgevoerd door Elbertse en van Vulpen onder advies van Bert den Hartogh. De stichting draagt hiervoor 2.000 Euro bij.

Dronryp - Salviuskerk

In deze kerk prijkt het oudste orgel van de provincie Friesland, gemaakt in 1657 door Arnold en Tobias Bader. Na diverse wijzigingen in de loop van de 19de en 20ste eeuw door Hardorff en Bakker en Timmenga, is het door deze laatste van 1997 tot 2002 onder advies van Jan Jongepier weer gereconstrueerd en in de staat van 1788 (dispositie volgens Knock) gebracht.

Het orgel heeft, begrijpelijk, veel puur loden pijpen uit de 17de eeuw, waarin nu een dramatische ontwikkeling met loodcorrosie plaatsvindt. Over dit probleem dat zich de laatste decennia overal, zij het in verschillende mate, voordoet, is al veel geschreven, maar een definitieve oplossing is er nog steeds niet. In Dronryp is kortgezegd de situatie zodanig, dat in een eerste fase een viertal registers van het positief volledig vervangen dient te worden door nauwkeurige kopieën, waarbij uiteraard in intonatie naadloze aansluiting met het bestaande werk wordt nagestreefd.

In een tweede fase en na zorgvuldige evaluatie zal ook ander aangetast pijpwerk worden vervangen.

Dit werk wordt uitgevoerd door Reil onder advies van Theo Jellema en wordt door de Stichting ondersteund met een subsidie van totaal 8.000 Euro.

Koudekerke - Michaelskerk

Het fraaie orgel in de oude kerk van Koudekerke is een werk van de familie Weidtman uit Ratingen (D). Het dateert uit de eerste helft van de achttiende eeuw, maar niet zeker is of het een werk van Thomas of Peter Weidtman betreft. Het orgel is in ieder geval afkomstig uit Neerijnen (en daarvoor Maastricht) vanwaar het in 1867 naar Koudekerke wordt overgeplaatst door orgelmaker van Sprang te Vlissingen.

Na werkzaamheden door Dekker rond 1916 wordt het orgel in 1953 en later gerestaureerd naar de inzichten van die tijd door van Vulpen. Nu is echter veelomvattend herstel noodzakelijk. De reconstructie van de windvoorziening (3 spaanbalgen), herstel van tractuur, klaviatuur en laden, en dispositieherstel. Verder herstel van kas, schoonmaak e.d. Dit werk zal door de orgelmakers Mense Ruiter & Van Rossum worden uitgevoerd onder advies van Jaap Jan Steensma. De Stichting gaat dit met een bedrag van 5.000 Euro steunen.

Naaldwijk - Oude Kerk

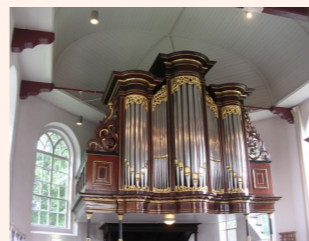

In de Oude Kerk van Naaldwijk prijkt een orgel dat in 1831 werd gemaakt door Wander Beekes (1795-1838), een wat minder bekende Utrechtse orgelmaker, die daar duidelijk in de schaduw stond van zijn bekendere vak- en tijdgenoten Bätz en Meere. Zijn relatief korte leven was daar uiteraard ook debet aan. Toch heeft hij goed werk geleverd waarvan het orgel in Naaldwijk op ondubbelzinnige wijze getuigt. We zien, o.a. door zijn voorliefde voor terts registers, overigens wel veel parallellen met het werk van Meere. Zie voor een uitgebreidere beschrijving van de geschiedenis van dit interessante orgel de rubriek "uitgelicht" in deze nieuwsbrief.

Ondanks het feit dat het instrument altijd goed is onderhouden (wijlen Gerard Bal was hier meer dan 50 jaar organist) dringt zich nu de noodzaak voor uitgebreider groot onderhoud op. Lekkages in de windvoorziening, problemen met de mechaniek manifesteren zich waardoor de praktische bruikbaarheid van het orgel achteruit gaat.

Dit onderhoud zal ook nu worden uitgevoerd door Verschuere onder advies van Cees van der Poel. Het zal door de Stichting worden ondersteund met een bedrag van 4.000 Euro.

Oosterwolde (F) - Dorpskerk

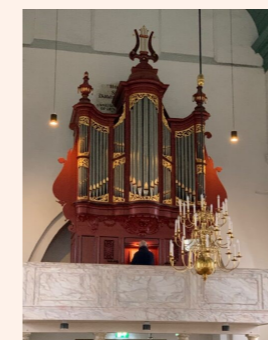

Het orgel van de dorpskerk te Oosterwolde in Friesland is volstrekt uniek. Het is namelijk het enige orgel dat is gemaakt door H.J. Noorman en zijn zoon Klaas, van 1860 tot 1866. Deze was geen orgelmaker, maar meester-timmerman van Oosterwolde. Overigens komt dit wel meer voor, zie bv. het orgel van Stavoren.

Het instrument heeft 24 stemmen op twee klavieren en pedaal, opvallend is dat 6 van de 7 pedaalregisters, transmissie van het hoofdwerk zijn. In de jaren 1998-1999 gerestaureerd door Bakker en Timmenga onder advies van Jan Jongepier.

Nu is echter wat uitgebreider onderhoud noodzakelijk, vooral schimmelbestrijding heeft de aandacht en moet de tractuur geheel worden afgeregeld, en moet de intonatie geëgaliseerd worden. Ook de toegang tot het bovenwerk behoeft verbetering. Dit alles zal worden uitgevoerd door Reil en er is door de Stichting een bijdrage van 2.000 Euro toegezegd.

Steenderen - Remigiuskerk

De Remigiuskerk te Steenderen is inmiddels eigendom van de Stichting Oude Gelderse Kerken. Het orgel in deze kerk is van de hand van Johannes Mitterreither, die in de achttiende eeuw uit, vermoedelijk, Graz in Oostenrijk naar Rotterdam kwam en daar eerst, vermoedelijk, bij Moreau en later in Gouda bij Hess werkte. In 1765 startte hij als zelfstandig orgelmaker.

Ook rond het orgel van Steenderen zijn er enkele onzekerheden, bv. voor welke kerk het oorspronkelijk is gemaakt. Vast staat dat het via St. Bonifaciuskerk in Alphen aan de Rijn en de Buiten-Amstelkerk in Amsterdam in 1970/1971 door Blank is gerestaureerd/gereconstrueerd en in Steenderen is geplaatst. Zeker is ook dat Mitterreither gebruik maakte van ouder materiaal: de laden en waarschijnlijk een deel van het pijpwerk. Overigens is uit de indeling van de positief-lade af te leiden dat het orgel oorspronkelijk vermoedelijk een rugpositief bezat.

In 1971 heeft Blank een reconstructie uitgevoerd waarbij de klaviatuur weer aan de voorzijde werd geplaatst en is voorzichtig dispositie herstel uitgevoerd. Vanwege problemen met lood-corrosie ("loodwit") heeft Reil in 1997 nog uitgebreid aan het orgel gewerkt.

Nu is echter duidelijk dat aan een nieuw restauratief onderhoud niet meer te ontkomen is, waarbij gelijk ook zaken die, bewust of onbewust, in 1971 buiten beschouwing zijn gebleven, worden aangepakt. Dit zou dit fraaie orgel zijn grandeur weer moeten terug geven. Deze werkzaamheden zullen worden uitgevoerd door Mense Ruiter en van Rossum onder advies van Róger van Dijk. De Stichting heeft hier 2.500 Euro voor toegezegd.

Ootmarsum en Dronryp

Na een eerdere toezegging heeft het bestuur besloten om voor een tweetal projecten een extra toezegging te doen. De reden hiervan wordt door de penningmeester op de achterzijde van deze nieuwsbrief toegelicht.

Deze twee projecten betreffen de Protestantse Kerk te Ootmarsum (zie nieuwsbrief najaar 2025, toezegging in totaal 7.500 Euro) en de Salviuskerk te Dronryp (zie dit overzicht).

Er is voor deze twee projecten gekozen door de ernst van de situatie in Dronryp en voor de absolute uniciteit van het orgel van Ootmarsum.

M.b.t. Dronryp, het is nog nooit voorgekomen dat op zo'n grote schaal pijpwerk compleet moet worden vervangen als gevolg van loodcorrosie. Hoe goed, vakkundig en op zeer hoog niveau dit ook gebeurt, het betekent altijd het verlies van onvervangbaar materiaal.

Het orgel van Ootmarsum is als enig overgebleven instrument van de orgelmaker Berner van zeer grote waarde voor het Nederland orgellandschap.